

RISTO JUNTUNEN

TYÖTTÖMYYS EI PASSIVOI, EI ERISTÄ, EI KURJISTA – Me teemme sen itse

”Koulutus on yksi tie vähentää työttömyyden kielteisiä vaikutuksia. Ongelmaksi muodostuu vain työttömyyden mittasuhteet. Ennennäkemättömän työttömyyden vallitessa tulisikin katsoa hieman pidemmälle ja uhrata voimavaroja ihmisten itsetunnon, aktiivisuuden ja ”työmarkkinakelpoisuuden” ylläpitämiseen ja lisäämiseen. Siksi kaikki työttömien parissa tapahtuva aktiivoiva ja kehittävä toiminta kantaa arvokasta satoa tulevaisuudessa.”

Näin toteaa TSL-opintokeskuksen osastopäällikkö Risto Juntunen analysoidessaan Työväen Sivistysliiton TYÖPORI-projektia ja sen tuloksia.

Työväen Sivistysliitto TSL ry käynnisti syyskuussa 1992 menestyksekkään työttömien koulutus- ja aktivointihankkeen Porin seudulla opetushallituksen kokeilumäärärahan turvin. Taavoitteena oli synnyttää pitkäkestoista, päivisin tapahtuvaa monimuoto-opiskelua työttömien keskuuteen. Projekti sai nimekseen TYÖPORI ja se kesti syksystä 1992 kevääseen 1993. TYÖPORI näkyi ja kuului ja tuli tutuksi monille.

Tarjonta lähelle, niin osallistujia löytyy

Työttömiä on vaikea saada liikkeelle, sanotaan ja se oli myös meidän lähtöolettamuksemme. Totuus oli kuitenkin toinen. Porilaiset – vastoin ennako-odotuksia lähtivät aktiivisesti mukaan! Eli jos tarjonta viedään lähelle ja se vastaa ihmisten tarpeisiin, osallistumishalua myös löytyy.

Tiedotukseen kiinnitettiin erityistä huomiota. Ammattiosastot ja liittojen toimistot viestivät tarjonnasta kiitettävästi. Järjestöjen apu oli korvaamattoman arvokasta. Lehdet ja radiot antoivat myös kaiken mahdollisen tukensa. Henkilökohtaiset verkostot osoittautuivat tärkeimmiksi: tilaisuuksiin osallistuvien aktiivien kautta viesti levisi ja osallistujapohja laajeni. Luottamusmiehet ja työsuojeluvaltuutetut soittelivat kutsuja myös henkilökohtaisesti.

Palkitseva havainto oli, että "ensimmäisen" kierroksen jälkeen mukaan tuli runsaasti muitakin kuin perinteisiä järjestöaktiiveja. Hyvä kello kuului ohi järjestöväen. Nuorten tavoittaminen oli vaikeaa. Myönteiset kokemukset esimerkiksi video- ja ompelukursseilta rohkaisevat kuitenkin jatkamaan.

Monipuolista ja monimuotoista

Työttömille tarjottiin mahdollisuus täyttää ja rytmittää aikaa pitkäkestoisella, säännöllisellä opiskelulla, toimia ryhmässä, tavata "kohtalotovereita" sekä pohtia yhdessä nykyistä elämäntilannetta ja rakentaa omaa "eloonjäätämistästrategiaa".

Koulutus rakennettiin lyhytkursseista, luennoista, pienryhmätyöstä sekä kaikkien yhdistelmistä.

Liikkeelle lähdettiin luennoilla, tavoitteena ensimmäisen kontakti sekä odotusten kartoitus. Toiveiden kärkeen nousivat kielet, atk sekä työttömyyden psykisten vaikutusten käsittely. Lisäksi toivottiin mahdollisuuksia erilaisten kädentaitojen harjoitteluun ja sekä yhteiseen tekemiseen. Myös muualla suoritetuissa kyseilyissä on päädytty samansuuntaisiin tuloksiin.

Syyskuussa käynnistyi atk:n, lokakuussa englannin opiskelu. Opiskelijat jaettiin kahteen tasoryhmään. Opetusta oli kahtena päivänä viikossa kaksi tuntia kerrallaan. Yhteensä opetus-tunteja oli 36. Opettajat löytyivät työvoimatoimiston kautta, tilat antoi Työväenopisto.

Luokkaopetuksen lisäksi opiskelijat muodostivat keskuudestaan itseohjautuvia OPINTOKERHOJA, lukivat "läksyjä", lehtiä, tekivät tehtäviä, katselivat englanninkielisiä videoita, järjestivät kello viiden teetietä yms. Pienryhmät kokoontuivat 24-30 tuntia, opiskelun kesto oli noin yhdeksän viikkoa, 60-70 tuntia.

Monimuoto osoittautui sekä kielissä että muissa aiheissa erittäin toimivaksi ratkaisuksi. Osallistuminen sekä opetukseen että ryhmätyöskentelyyn oli kiinteää ja keskeyttäneitä oli vähän - juuri ryhmien vuoksi.

Tammikuussa kieltenopiskeluun ilmoittautuikin sitten yli sata innokasta, osa syksyn satoa, osa uusia. Uusina kielinä aloitettiin sekä saksan että ruotsin opiskelu.

Kielten opiskelun motiivina oli useimmiten työssä/ammattissa tarvittavan pätevyyden lisääminen. Erityisesti tätä korostivat Metallin, hotellin ja ravintola-alan sekä Liikealan ammattiliiton jäsenet.

Ammatillisia sekä yleisiä kansalaisvalmiuksia hakivat myös atk-koulutukseen osallistuvat. Tarjolla oli atk:n perusteita, tekstinkäsittelyä, taulukkolaskentaa sekä grafiikkaa (12-20 tuntia). Päivittäinen kurssiaika oli kolme tuntia, kahdesti viikossa.

Työttömyyden psykisiä vaikutuksia käsiteltiin Porin ammatillisen paikallisjärjestön kanssa käynnistetyssä TYÖ - TYÖTTÖMYYS - HENKILINEN HYVINVOINTI -monimuotokoulutuksessa, joka koostui neljästä lyhytkurssista (7 + 7 + 7 + 24 tuntia) sekä niiden välillä tapahtuvasta opintokerho-opiskelusta, ryhmittäin 24-30 tuntia.

Varsinaisen sisällön ohessa opittiin ja opiskeltiin ryhmässä toimimista eli ns. yhteistyö- ja sosiaalisia valmiuksia. Työskentely alkoi 12.11. ja päättyi 18.-21.01. Osanotto sekä lyhytkursseilla että pienryhmissä oli lähes sataprosenttista ja osallistujat (23) ovat jatkaneet yhteistä opiskelua myös keväällä. "Yleisön pyynnöstä" PsAPJ järjesti keväällä vielä toisen opintokokonaisuuden, jonka kokemukset olivat yhtä myönteisiä.

Nuorille tarjottiin erityisesti luovuuteen liittyvää koulutusta, mm. puhe- ja ilmaisutaitoa, sekä videokursseja. Nuorten toivomus oli myös "Opi ompelemaan vaatteesi -kurssisarja (kaavojen teko, leikkaus, ompelu, vanhan muodistaminen ym.), vaikka opiskelijat ovatkin enimmäkseen olleet varttuneempia.

Keväällä käynnistyi myös "Köyhäily-kurssisarja": halpaa ruuanlaittoa, kierrätystä, hintavertailuja, tinkimistä, pankkiasiointia. Yhteistyökumppaneina ovat olleet Porin kotitalouslautakunta sekä Suomen Kuluttajaliitto.

Mitä kokeilulla saatiin aikaan?

Syksystä -92 kevääseen -93 TSL järjesti yli 30 lyhytkurssia (6-24 tuntia), joihin osallistui lähes 300 työtöntä, sekä kymmenen luentoa, joissa osallistujia lähes 200. Projektin yhteyteen syntyi yli kaksikymmentä opintokerhoa, joihin osallistui yli 160 työtöntä.

Osallistumiskertoja oli kaksinverroin, koska useimmat osallistuivat moniin tilaisuuksiin. Kaikkiaan tavoitimme 600-700 ihmistä, joista noin 200 oli kiinteämmin mukana. Ovatko nämä määrät suuria tai pieniä, kukin voi vetää omat johtopäätöksensä.

Edelleen mielenkiintoinen "sivutuote" oli se, että monet opiskeluun tuntumaan saatuaan kertoivat hakeutuvansa pidempikestoiseen ammattilliseen koulutukseen, kun "vanha koirakin näkyy oppivan uusia temppuja". Ilmeisesti matala osallistumiskynnys TYÖPORIN tilaisuuksiin laskee kynnystä myös muuhun koulutukseen.

Mitä kaikki maksoi?

Vaikka paikallinen koulutus on edullista, ilmaista ei sekään ole. Kokeilussa Työväen Sivistysliiton palkkakustannukset olivat suurin meno. Toimintakuluja syntyi ilmoituksista, painatuksista, postituksista, ruokailuista sekä opettajien palkkioista.

Myös työttömät osallistuivat koulutuksen kustannuksiin maksamalla pienen omavastuun, 30-150 markkaa, vaikka useimmiten maksaja oli ammattiosasto. Erityisesti SAK:laiset osastot tukivat kiitettävästi jäseniään.

Varsinaiset toimintakulut jäivät alle 100 000 markan ja tällä rahalla kyettiin tarjoamaan sadoille ihmisille monimuotoista, osin pitkäkestoisesta koulutusta.

Taloudellista taakkaa kevensi opintokeskuslain mukainen valtionapu ilmoitus- ja opettajakustannuksiin sekä opintokerhojen saama valtionapu.

Avainasemassa omaehtoinen, paikallinen opiskelu

Elämme ennennäkemättömän työttömyyden aikaa ja pitkäaikaistyöttömien osuus on voimakkaasti kasvamassa. Työttömyyden yhteiskunnallisia ja inhimillisiä kustannuksia maksetaan kauan. Yksi "lasku" kertyy siitä, että työn ja työympäristön myötä ihmisiltä katoaa merkittävä sosiaalinen, kulttuurinen sekä tekninen oppimis- ja virikeympäristö. Se johtaa helposti pidemmän päälle yksilön aktiivisuuden ja "työmarkkinakelpoisuuden" vähenemiseen. On vaara, että suuri osa nyt työttömiksi jääneistä syrjäytyy lopullisesti työmarkkinoilta.

Nyt tulisikin katsoa hieman pidemmälle ja uhrata voimavaroja ihmisten itsetunnon, aktiivisuuden ja "työmarkkinakelpoisuuden" ylläpitämiseen ja lisäämiseen. Siksi kaikki työttömien parissa tapahtuva aktivoiva ja kehittävä toiminta kantaa arvokasta satoa tulevaisuudessa.

Koulutus on yksi tie vähentää työttömyyden kielteisiä vaikutuksia. Ongelmaksi muodostuu vain työttömyyden mittasuhteet ja yhteiskunnan niukkenevat voimavarat.

Näyttää siltä, että perinteisellä, oppilaitoksissa tapahtuvalla toiminnalla tarvetta ei voida tyydyttää ja ihmisiä tavoittaa. Vastaus löytyykin omaehtoisen, paikallisen opiskelun tukemisesta. Tarvetta on, opiskeluhalua löytyy, sen osoittivat TYÖPORI-projektin kokemukset. Nyt on korkein aika luoda paikallisia puitteita toiminnalle.

Sosiaalisesti "palkitsevana", kustannuksiltaan ylivoimaisen edullisena ja pitkäkestoisena työmuotona itseohjautuva opintokerho näyttää ylivoimaisesti parhaalta tavalta vastata koulutuslisisesti nykyisen joukkotyöttömyyden haasteisiin.

Tällä hetkellä yhteiskunta panostaa - pakosta - työttömien koulutukseen. Kuitenkin se väki, joka näin tavoitetaan, jää tarpeeseen nähden vähäisiksi. Siksi tuntuu paradoksaaliselta, että yhteiskunta toisella kädellä antaa, toisella ottaa pois. Ja - luonnollisesti - edullisinta koulutusta tarjoavilta opintokeskuksilta, vaikka näytöt juuri työttömien koulutuksessa ovat kiistattomat.

Viranomaiset näkivät kuitenkin juuri tässä tilanteessa tarpeelliseksi leikata opintokerhojen markkamääräistä valtionapua ja lopettaa opintokerhojen ohjaajakoulutuksen sekä luentotoiminnan tuet kokonaan: Kaikki työmuotoja, jotka soveltuvat erinomaisesti työttömien opintotoimintaan ja joita tarvitaan kipeästi juuri tänä päivänä. Tehdäänkö viiden markan säästöllä sadan markan tappio.

Miten eteenpäin?

Useimmat mukana olleet kaipasivat opiskeluun ja yhdessäoloon jatkuvuutta. Tällöin ongelmaiseksi nousevat kustannukset sekä jatkuvuutta ja vaihtoehtoja tarjoavien koulutusohjelmien puute.

Suhteellisin vähin panoksin, olemassa olevia organisaatioita, ihmisten toimintahalua ja luovuutta hyödyntämällä pystytään paikallisesti tar-

joamaan erittäin monipuolista ja laajaa koulutus- ja opintotoimintaa pienellä rahalla suurelle joukolle.

Mikäli TYÖPOREJA halutaan synnyttää muuallekin, julkisen vallan on myös otettava vastuuta rahoituksesta. Yksittäisillä järjestöillä ei siihen ole varaa. Rahaa tarvitaan koulutusohjelmien ja oppimateriaalien tuottamiseen sekä toiminnan organisoimiseen ja pyörittämiseen. Verrattuna vaikkapa ns. Relanderin rahoihin tai työvoimakoulutuksen summiin, kyse on marginaalisista kustannuksista, joilla voidaan tukea tuhansien työttömien selviytymistä.

Koulutustarjonnan organisoinnissa voidaan käyttää olemassa olevia organisaatioita. TSL-opintokeskus ja TJS-opintokeskus ovat käynnistäneet mittavan työttömien koulutus- ja aktiivointiprojektin, jolla tavoittelemme koko paikansaajakenttää. Organisoijia ja toteuttajia löytyy. Heille täytyy vain luoda toimintaedellytyksiä.

MUTTA TYÖTTÖMIEN KOULUTUSHANKKEITA

Neljässä Kymen läänin kaupungissa toteutettavan Hakeva-projektin (1992 -) tarkoituksena on aktivoida aikuisia hakeutumaan ammatilliseen jatko- tai uudelleen-koulutukseen. Myös yleissivistävien opintojen merkitystä aikuisten maailmankatsomuksen laajentamiseksi on korostettu. Kokeilupaiikkakuntien on määrä edustaa monipuolisesti läänin elinkeinopolitiikan rakennetta. Hakevan esikuvana on Ruotsin Arbetarnas Bildningsförbundin ABF:n vastaava projekti Norrbottenissa.

Imatralla on mukana kokeilussa 35 henkilöä ("Työn Vuoksi"), Kouvolassa 23, Anjalankoskella 15 ja Kuusankoskella 10. Hakevan ideana on rohkaista ihmisiä koulutukseen hakemalla sopivia ihmisiä sopivaan koulutukseen aktiivisesti.

Koulutuksesta vastaavat lääninhallituksen ammattikasvatustarkastajat *Etja Karbatsu*, *Tapio Toivonen* ja työvoimapiirin

toimistopäällikkö *Taisto Koskinen* sekä SAK:n piirisihteerit *Pentti Immonen*.

KOULUTUSTA ja AKTIVOINTI-TOIMINTAA työttömille

